

A MÓRA FERENC MÚZEUM MADREPORARIÁI

Az 1958-ban meghatározásra és revízióra átadott szegedi múzeumi fosszilis és ré-cens anyagban a következő fajokat találtam és azokhoz a következő rétegtani és általános palaeobiológiai megjegyzéseket fűzhetem:

Triasz időszak. Az anisusi emelet középső szintjéből a Mecsekhegység Misina tetejéről 1955-ben, Kolosváry Gábor gyűjtéséből, egy darab sötétszürke mészkő, benne „*Conophyllia*“ sp. korallmaradvány igen elcalcitosodott polypariumai. Ezek az ősmaradványok feltűnnek úgy nagy kehelyméretükkel, mint az oldalszektorok redukációjával. Az anisusi emelet középső szintjét jelzik, mert mint óriásnövényes constitutiók valószínűen az anisusicum végén kihaltak. Jelenlétét Brachiopousok és gyéren Crinoidea nyél- és kartagok kísérik. Ez a körülmény a litoralis faciesnek egy mélyebb vertikális biocönotikai tagozódására mutat rá.

A ladin-emelet középső szintjéből a bükkhegységi Bükkzentkereszt (Újhuta) D-i vége felé eső fenyvesfásor végén húzódó korallpadból 1957-ben Kolosváry Gábor és Vereb Ilona két uralkodó padképző fajt gyűjtött: *Thecosmilia subdichotoma* Münster-t és *Thecosmilia badiotica* Volz-ot. Mindkettő olyan korallpadrészből került elő, melynek helyén a leleteket a rétegnomás nem hengerelte agyon. Innen kiindulva még délebbre a tektonikus deformatio minden változatát meg lehet találni a leleteken, ami a látszatra üres ladin mészkőnek is koralligén voltát igazolja. Ez a két padképző faj a ladin időszak közepén akrikus kifejlődésű stádiumában volt. Variációs dinamizmusuk is igen nagyfokúnak bizonyult.

Jura időszak. Közlelbbi lelhely megjelölése nélküli *Ovalastrea caryophylloides* (Goldfuss). Rétegzeld, és pedig a felső-jurára. A lelet egy nagy telep darabja. Mivel Magyarországon ezideig nem ismerünk jura időszaki korallpadokat, a lelet valószínűen nem hazai eredetű. Pompás jura időszaki korallpadok vannak azonban pl. Portugáliában, az Alpokban és Erdélyben.

Kréta időszak. A senon emeletből, közlelbbi megjelölés nélkül, egy *Cyclastraea spinosa* (Fromentel) polypot találtam a gyűjteményben. (Közismertebb synonymája *Cyclolites numismalis* Goldfuss.) Hazánk senon rétegeiből is előkerült. Ebben az időszakban e nemzetségnek és testvérnemzetségeinek uralma nemcsak kitűnő szintjelző, hanem a padépitő faciesekkel szemben biocönotikailag antagonista facies jelző.

Valószínűen a dániai emeletből származik egy óriás *Pseudocunulites ellipticus* (Guetard) polypja. Ennek átmérője 54×44 mm, magassága 30 mm. Mivel hazánkban a dániai emelet nincs meg, ez a lelet sem lehet hazai. Legközelebb hozzánk a Fruskagora és Odvos-Konop dániai emelete ismert. A praeakrikus óriásnövény után ezek a típusú korallok kihálnak és az alsó eocénben már csak parakrikus tagjai tengődnek.

Eocén időszak. A középső eocénből Mogyorós lelhelyről egy *Trochosmilia alpina* Michelin-t találtam a gyűjteményben. 1920-ban a szegedi múzeum a Nemzeti Mú-

zeummal cserélte. Igen elterjedt faj és nagyon variábilis, mely aránylag hosszú életű is volt. Ugyaninnen egy *Parasmilia acutecristata* (Reuss) polip is előkerült. Ez ritkább, mint az előbbi, de jellemző középeocén korall.

Lelhely tekintetében sem meghatározott és városban felhalmozott mészkőtömbből a következő kőbelek kerültek ki: *Heliastrea*, *Trochomilia* és *Cylicosmia* vagy *Circophyllia* maradványok. Koruk valószínűen eocén. Mellőlük kerültek ki még különféle molluszka-kőbelek és lenyomatok.

Egy *Trochomilia* kőből szintén molluszkamaradványokkal kísérve a budapesti Szabadsághegy felső eocénjéből való. Gyűjtő és dátum ismeretlen.

Oligocén időszak. Eifelhegység, 1909-ből Lányi Béla ajándéka egy *Acanthocyathus vindobonensis* Reuss polyp. Ez a faj élt még a miocénben is (egészen a tortonai emeletig bezárólag). Így nem szintjelző, de igazolja azt, hogy korallfaunakifejlődés szempontjából a felső oligocén és a miocén nem osztható meg.

Miocén időszak. A középső miocénből Belényes lelhellyel (1921-ben a szegedi múzeum a Nemzeti Múzeummal cserélte) ugyancsak egy *Acanthocyathus vindobonensis* Reuss polypot találtam. Közelebbi lelhely megjelölés nélkül még egy *Heliastrea defrancei* (E. H.) telep is került a kezimhez. Ez a faj szintén élt már az oligocénben is és a fenti korallfauna continuitást igazolja. Egy *Cyphastraea distans* (Reuss) telepet is találtam a gyűjteményben, közelebbi adatolás nélkül. Egy *Heliastrea reussiana* (E. H.) telep a tortonai emeletből való, de éppúgy helymegjelölés nélküli, mint egy *Siderastrea* sp. telep is, melyet közelebbről nem tudtam fajra meghatározni.

Holocén időszak. (Coll. Csongor.) Többnyire lelőhely nélküli telepdarabok, vagy fiatal kis telepek. A meghatározás után mindeniket faunataromány jelzéssel látam el, jelezve ezzel azt, hogy a faj melyik oceanikus faunatarományból ismert.

Modern típusúak. *Pocillopora damicornis cespitosa* (Dana). Variabilis. Csökevényes sövényszám 10, másodlagosan bilaterál. Pacifikum.

Pocillopora damicornis bulbosa (Ehrenberg). Előbbinél jobban fejlett sövényei vannak. Sövényszám 13–14. Pacifikum.

Acropora sp. Kétes lelhelyű, amennyiben „É-Afrika“ jelzéssel van ellátva. Nyilván tévedés lehet a lelet származása körül. Ágdarab.

Acropora cf. *ceres* Verrill. Teleptő, nem kiálló helyekkel. Pacifikum. Sövények igen csökevényesek és a kehelytér többé-kevésbé bilaterális.

Új típusúak. *Tridacophyllia lactuca lactuca* (Pallas). Teleptörédék. Pacifikum. *Manicina* sp. (aff. *areolata* [Linné]). Nyugat India. Kis gombaalakú telep.

Középtípusúak. *Fungia valida* Verrill. Két Balanussal. Gyakori, nagynövésű korall. Átmérője 16×15 cm.

Fungia fungites incisa Doederlein. 7,5×6 cm átmérővel. Pacifikum.

Pachyseris rugosa (Lamarck). Indopacifikum. Kis töredék.

Alveopora fenestrata (Lamarck). Indopacifikum. Kis telepdarab.

Összegezés. Ha az átvizsgált anyag nem is kimerítő, mégis, mint néhány ősmaradvány, úgy rétegtani, mint biocönotikai sajátossága érdekes általános biológiai tanulsággal szolgál. Példát találtunk a szintjelző konzervatív fajokra és csoportokra, a nagyfokú variabilitás eleszticitására és szomszédos geológiai korokba való áthúzódására, valamint a progresszió-regresszió egységére, ez utóbbi témakörben úgy a formai, alkati, mint a funkcióbeli nyilvánulatokban. Ezeket az érdekes csoportosításokat a mellékelt táblázatban találjuk meg.

Irodalom (melyet a meghatározásokban és a modern nomenclatura alkalmazásában és csoportosításokban, rétegtanban felhasználtam):

1. Alloiteau, J.: Contribution a la systematique des Madreporaires fossiles. Centr. Nat. Rech. Sci. 1957. Paris.
2. Kolosváry, G.: Triassische Korallen aus Stratenska Hornatina. Geol. Práce 10. 1957.
3. Kolosváry, G.: Triaskorallen aus Kleinen Karpathen in CSR. Geol. Práce, 13. 1958.
4. Kolosváry, G.: Über phylogenetische Regression im Korallenorganismus. Acta Biol. Szeged. II. 1/4. 1956.
5. Kolosváry, G.: Les corallaires du crétacé de la Hongrie. Ann. Inst. Geol. Publ. Hung. XLII. 2. 1954.
6. Kolosváry, G.: The cocene corals of the hungarian transdanubian province. Földt. Közl. LXXIX. 5/8. 1949.
7. Kolosváry, G.: A Bükkhegység eocén koralljai. Földt. Közl. 1956. I.
8. Kolosváry, G.: Systeme des phenomenes vitaux. Bull. Mens. Soc. Linnéenne de Lyon. 27. No. 1. 1958.
9. Kopek, G.: Les coralliaires miocènes de la Hongrie septentrionale. Ann. Inst. Geol. Publ. Hung. XLII. 1. 1954.
10. Kopek, G.: Les coraux miocènes de la Slovaquie du sud. Geol. Sbornik III. 1/2. 1953.
11. Squires, D. F.: Stony corals from the vicinity of Bimini, Bahamas, British West Indies. Bull. Am. Mus. Nat. Hist. 115. 4. 1958.
12. Wells, J. W.: Recent corals of the Marshall Islands. Geol. Surv. Prof. Pap. 260—I. 1954.

Táblamagyarázat:

Minden életjelenség megteszi azt a fejlődési utat, melynek egymásutáni állomásait természetes rendszerbe lehet foglalni. Minden életjelenség complex (kisebb complexú egységek összefüggő közössége) s egységei külön-külön is megteszik a fejlődést az epakmétől a parakméig. Minden fejlődés egy viszonylag konservatív stadiumból indul ki, első nagy állomásán még reversibilis, másodikon irreversibilis (Dollo törvény belép), aztán progredál és regredál. Tehát van, kiindul, alkalmazkodik és progresszív és regresszív irányban kirobban. A progresszív stádium azután időszakosan állandósul, majd folytatódik a spirális fejlődési folyamat vázolt menete. Az ún. nagy főstádiumokon megy keresztül minden jelenség, mely helyesen csak a természetes rendszer által érthető meg részleteiben épp úgy, mint teljes egészében. Formát, alkatot és funkciót bár külön fogalmi körbe kell elhatárolni, mégis annak tudatában kell maradnunk, hogy minden kategória csak dinamikus, s genetikai összefüggésben áll egymással. Egy szigorúbb kategorizáció tehát csak methodikai lehet.

Kolosváry Gábor

	Konzervatívok		Elasztikusok		Progresszív- regresszívek	
	Kisebb csop.	Nagyobb csop.	reversib.	irreversib.	progresszió	regresszió
Forma	Ovalastraea caryophylloides (szintjelző). Parasmilia acutecristata (Stratigrafiai integránsok) (szintjelző)	Magányos Cyclastraea formakör csoportok, mint szintjelzők és facies integrálók		Trochomilia alpina nagyfokú variabilitása, mint az alkalmaz- kodás formai dispersiója	Acroporák hirtelen fellépő holocén uralma. Formagazdagság. (Akme)	Másodlagos bilaterália, sövénnyeredű révén
Alkat					Conophylliák alkati óriásnövése az anisusicum végén. Pseudocunolites alkati óriásnövése a dániai emeletben	oldalszektor- redukciók. parakmikus kihalás a dániai emelettel
Funkció				Acanthocyathus vindobonensis és Heliastrea defrancei. Korszakátlépők. (Az alkalmazkodási képesség magas foka).	Nagyfokban variábilis Thecosmi- lia subdichotoma és badiotica akmikus padképző tömegeinek uralma a közép ladinban.	gyors parakme a felső triaszt megelőzve